

IŽANGA P. V. RAULINAIČIO STRAIPSNIU: TARPUKARIO LIETUVOS PARLAMENTARAS APIE PARLAMENTINĘ UŽSIENIO POLITIKOS KONTROLĘ

DR. AUDRONĖ VEILENTIENĖ

Šiame numeryje publikuojame I, II ir III Seimo nario, teisės daktaro Prano Viktoro Raulinaičio mokslinį straipsnį „Parlamentinė užsienio politikos kontrolė“, išspausdintą Lietuvos ateitininkų draugijos leistame teisės mokslų ir politikos laikraštyje „Teisė“ 1925 metais.

Pranas Viktoras Raulinaitis (1895–1969 m.) 1919 m. buvo savanoris Lietuvos kariuomenėje. 1919–1923 m. mokėsi Friburgo universitete Šveicarijoje, 1927 m. eksternu baigė Lietuvos universiteto Kaune Teisių fakultetą ir įgijo diplomuoto teisininko laipsnį¹. 1929 m. Friburgo universitete įgijo teisės mokslų daktaro laipsnį. 1924–1936 m. Dotnuvos žemės ūkio akademijoje dėstė žemės ūkio, miškų ir civilinę teisę.

Jis turėjo nemenkos parlamentinio darbo patirties – buvo I, II ir III Seimų narys, priklausė krikščionių demokratų bloko Lietuvos darbo federacijos frakcijai. Nedaug padirbėjęs I Seime, II Seime dirbo Teisių ir redakcijos, Finansų ir biudžeto bei Užsienio reikalų komisijose, buvo Seimo pirmasis sekretorius, vėliau – antrasis vicepirmininkas. Dalyvavo tarparlamentinėje Seimo veikloje, suorganizavo tarparlamentinę grupę ir 1923–1926 m. jai vadovavo. 1925–1926 m. buvo Tarparlamentinės tarybos nariu, 1924–1926 m. atstovavo Lietuvai tarptautiniuose suvažiavimuose Danijoje, Belgijoje, Italijoje ir kt. III Seime

¹ Teisių fakultetą baigusiujų sąrašas. KVVDU baigusiujų registracijos knyga 1924–1950 metai. *KTU archyvas*. Ap. 8, b. 72, lap. 175.

buvo Savivaldybių ir administracijos komisijos narys². Nuo 1927 m. verstėsi advokato praktika Kaune, 1931–1944 m. buvo Kauno metropolijos kurijos juriskonsultas. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, 1949 m. emigravo į Australiją, 1954 m. persikėlė į JAV, kur Los Andžele vertėsi nekilnojamojo turto prekyba ir draudimu. Išeivijoje taip pat aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje.

P. V. Raulinaitis rašė parlamentarizmo, administravimo ir darbo organizavimo temomis: išleido knygas „Parlamentarizmas“ (1925 m.), „Administracijos principai“ (1926 m.), „Darbo organizacijos metmenys“ (1927 m.). Aktyviai reiškėsi visuomeninėje ir politinėje veikloje. Buvo ateitininkas, priklausė Blaivybės, Naujosios Romuvos bičiulių, Lietuvių-prancūzų, Lietuvių-amerikiečių, Lietuvių-šveicarų, Lietuvių žydų, Teisininkų draugijoms, Šaulių sąjungai. 1919 m. buvo vienas iš Lietuvos darbo federacijos steigėjų, 1925 m. – Lietuvos mažžemių ir naujakurių sąjungos steigėjas ir pirmininkas.

1920–1926 m. pagal savo kompetenciją parlamentas nustatydavo Lietuvos užsienio politikos kursą ir kontroliavo Užsienio reikalų ministerijos veiklą. Jokie svarbesni užsienio politikos klausimai negalėjo būti sprendžiami be Seimo pritarimo. Pirmoje straipsnio dalyje P. V. Raulinaitis analizavo parlamentinės užsienio politikos kontrolės svarbą ir galimybes, parlamento teisę kontroliuoti užsienio politiką. Konstitucijoje buvo nustatyta, kad Seimas tvirtina svarbesnes Vyriausybės sudarytas sutartis su kitomis valstybėmis (Valstybės Konstitucijos 30 str.³). Išskirtinė Seimo teisė taip pat buvo karo ir taikos klausimų sprendimas (31 str.) ir nepaprastosios padėties įvedimas (32 str.). Tvirtindamas biudžetą Seimas taip pat galėjo kontroliuoti Vyriausybės vykdomą užsienio politiką, išsakyti savo nuomonę patardamas bei pareiškdamas

² Svarauskas, A. Raulinaitis Pranas Viktoras. *Lietuvos Respublikos Seimų I (1922–1923), II (1923–1926), III (1926–1927), IV (1936–1940) narių biografinis žodynas*. Vilnius, 2007, p. 435–438.

³ Lietuvos valstybės konstitucija. *Lietuvos valstybės teisės aktai (1918. II. 16 – 1940. VI. 15)*. Vilnius, 1996, p. 9.

pasitikėjimą ar nepasitikėjimą visam Ministrų kabinetui ar užsienio reikalų ministrui (29, 59 str.⁴).

Parlamentinės Vyriausybės darbų kontrolės formos, kuriomis Seimo nariai reaguodavo į svarbesnius įvykius, buvo nustatytos Konstitucijos 28 straipsnyje – tai interpeliacijos ir paklausimai Ministrui Pirmininkui ir atskiriems ministrams bei revizijų skyrimas⁵. Interpeliacijos būdavo išsamiai svarstomos Seimo plenariniuose posėdžiuose, o išklausus atsakymą ir apsvarsčius, būdavo balsuojama dėl pasitikėjimo. P. V. Raulinaitis nustatė, kad 1920–1925 metais Vyriausybei pateikti 663 paklausimai, iš kurių dešimtadalis – apie užsienio politiką⁶. Šios parlamentinės praktikos priemonės buvo plačiai naudojamos visuose Lietuvos seimuose.

Antroje dalyje autorius nagrinėjo užsienio valstybių konstitucijų straipsnius, kuriuose rašoma apie užsienio politikos kontrolę; užsienio valstybių parlamentų statutus, papročius ir tradicijas; Lietuvos parlamentinę patirtį. Jis pateikė Lietuvos Seimo Užsienio reikalų komisijos sudarymo principus, darbo metodus, išvardijo 1920–1925 m. dirbusius Užsienio reikalų komisijos pirmininkus, interpeliacijas dėl užsienio politikos, priimtas rezoliucijas. Trečioje dalyje aptartas taikos palaikymas per užsienio politikos kontrolę.

Manome, kad šis straipsnis bus aktualus parlametarizmo istorijos tyrinėtojams, nes autorius panaudojo archyvinius dokumentus, kurie neprieinami dabartiniams tyrėjams: Lietuvos Seimo Užsienio komisijos posėdžių protokolus ir Tarpparlamentinės Sąjungos Lietuvos grupės archyvo dokumentus, kurių nėra Lietuvos archyvuose, Tarpparlamentinės Sąjungos 1923 ir 1924 m. suvažiavimų ir Juridinės komisijos protokolus ir kitus dokumentus.

⁴ *Ten pat*, p. 9–10.

⁵ *Ten pat*, p. 9–11.

⁶ Raulinaitis, P.V. Parlamentinė užsienio politikos kontrolė. *Teisė*. 1925, Nr. 8 (liepa–gruodis), p. 32.